

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

УРОКИ ЖИТТЯ БЕЗ ПРАВИЛ ВІД ЛАНИ ПЕРЛУЛАЙНЕН

Передмова

Часом з'являються письменники, яких би я назвала «готовими». Їм не потрібно ходити до школи літературної майстерності, їхні тексти майже не потрібно правити, язик не повернеться назвати їх початківцями, навіть на старті. Вони пишуть легко, бо відчують мову — важко пояснити, що таке відчувати мову. Це — дар небес.

Дівчина з Полтави, яка не народилась у Полтаві, й має у собі фінську і польську кров, астроном за фахом, Лана Перлулайнен настільки добре опанувала українську мову і український дух, що тільки географія її творів може видати в ній людину, виховану в полі неукраїнської культури. Життя її таке дивне, що можна писати з нього роман. Неспокійне і бунтівне.

Поети завжди звертаються до прози, але не кожен може впоратися з її стихією, яку потрібно приручити. Я пам'ятаю, як Лана дала мені прочитати рукопис першого роману «Мася, або Правила ходіння проти вітру», і я, що звикла до аскетизму її вишуканої поезії, з подивом відчула, як вирує багатоголоса мовна стихія, наскільки легко вилітають з-під клавіш питома львівські слова.

В минулому полтавчанка, Лана бачить Львів не так, як бачать його галичани. Вона дивується тій системі звичаїв та правил, які контролюють життя особи, цьому театру, де за кулісами актори знімають маски благоприсойності й виявляють всю свою людську сутність:

ницість, підлість, бруд і незахищеність. Те, що можна назвати святою простотою, невинністю гріха. Коли несуть хмиз на кострище інквізиції, щоб не погасло. Чи гріють руки біля багаття, на якому спалюють книги. Але письменниця не демонізує Львів. Бо і так знає, що Бог любить тих, хто порушує правила. Роду, соціуму, світу. Блаженних, як Мася — маргінал, який носить одержу справжньої невинності і чистоти. Із серцем голуба чи якоїсь небесної птахи. У символіці птахи — це люди, які досягли досконалості. Як же будуть розчаровані ті, хто ходить щонеділі до церкви, постить і пишається своєю побожністю, а самі — аки змії, коли святий Петро після такого порядного життя не пустить їх до раю.

Чарівний колорит львівського середмістя в романі Лани геть не схожий на пишну гастрономічну картинку Юрія Винничука. Тут погана каналізація, протікають дахи і тхне дешевим варивом. У середмісті мешкають діти та онуки енкаведистів і партійних бонз, які потрохи спродують відібрані у львівських міщан помешкання таким самим чужинцям, або під кнайпи чи хостели тим же чужинцям. Вони теж живуть за правилами у трофейних квартирах, які ніколи їм не належатимуть. На їхніх обличчях печать виродження. А красиві легенди для туристів є кому писати.

Проза Лани Перлулайнен складається з оповідань, повістей і романів, написаних у різні часи з абсолютною байдужістю до всіляких модних трендів. Це рідкісна в наш час урбаністична проза, яка писалась не тому, що українській літературі потрібна урбаністика. А тому, що іншого світу авторка не знала. Все її життя пройшло в різних містах, великих і малих, і це життя вона описує як під мікроскопом — по-полтавськи хазяйновито: світ, захаращений старим мотлохом, який важко викинути і який витісняє людей; стосунки між сусідами з ознаками явних неврозів чи параної; складні ритуали здобування

їжі. Все це безумовно списане з провінційного життя, і що важливо — відсутнє авторське его, цей бич укрсучліту, котрий зараз творять письменники, життєвий досвід яких — соціальні мережі та літературні тусовки, а все інше — витвір їхньої уяви.

Лана і я належимо до іншого покоління, яке займалось самоосвітою, і часто то був єдиний спосіб уберегти душу і розум від тотального зомбування марксизмом-ленінізмом. Був ще інший спосіб — спитись, перетворитись на хом'ячків, що роблять запаси (бо може бути війна) і мріють дожити до пенсії. Як вважали буддійські філософи, майбутнє перетікає в теперішнє, а не навпаки. Мистецтво, напевно, також. Але мета його — упіймати в каламутній воді буття щось постійне і гарне: те, що дає поштовх до катарсису.

Ледь помітні маркери часу в прозі письменниці — у деталях. Чи це давні спогади, чи зовсім свіжі сліди — не вгадати, бо проза одного художнього рівня. У поезії Лани ще відчувається реакція на події, рефлексії, натомість прозі властива скандинавська незворушність на тлі багатих інтонаціями голосів людей. Їх не назвеш персонажами — вони належать реальному світові, плоттю від плоті якого є сама авторка. Найвідважніші з них опиняються за межами правил і стандартів життя, але найбільше шкода тих, хто просто не може жити за правилами і викидається на берег, як ті кити.

Галина Пагутяк

*Автор попереджає,
що всі події та дійові особи вигадані,
а збіги випадкові*

ПРАВИЛА ХОДІННЯ ПРОТИ ВІТРУ

*М*ася наближався до «Криївки», коли ратушний дзиґар почав вибивати... ага, дев'яту. Сурмач по нотці згодував бадьору мелодію хмарам і зник у надрах ратуші. Мася сповільнив ходу. Прикро. Він-бо сподівався, що вже десята доходить... Поспішати не було куди. Мася згріб сніг зі сходинки біля брами, зліпив сніжку і вцілив у скроню Нептуну. Потім про всяк випадок зайшов, смикнув двері видавництва. Звісно, зачинено. І що тепер? Знову година зайва. А потім знову її забракне, подумав Мася. Якби згребти зараз оці хвилинки у жменю, зліпити грудкою, а вдома заморозити! Мася навіть холодильник увімкнув би, не пожалів... Наштовхав би туди побільше часу і використовував ощадливо: взяв би годинку-другу за потребою, а згодом обов'язково поклав би на місце такі самі...

Ранок ніби намалювали сірою аквареллю і не дочекалися, поки підсохне: висів на хрестах і антенах, весь у патьоках, і двірники його прибирали з-під ніг перехожих... Мася потоптався біля брами і вирушив у бік проспекту: може, пощастить нарахувати дев'ятнадцять чогось...

Дев'ятнадцять — магічне число. Зазвичай Мася по дорозі рахує — дерева, людей, трамваї. Проте люди, стовпи і дерева бродять тисячами, тому Мася ускладнив задачу: рахує, наприклад, окремо чоловіків у чорних куртках з капюшонами, окремо жінок з довгим волоссям; окремо трамваї з рекламою дверей і окремо — з рекламою морозива; окремо ті трамваї, що наздоганяють, і ті, що їдуть назустріч. Якщо нарахує дев'ятнадцять разів по дев'ятнадцять — байдуже чого, але чогось різного, — значить, день вдалий. Спочатку 19×19 було лише прикметою вдалого дня, а потім якимось непомітно само перетворилося на удачу.

Знайомлячись, Мася найперше вивідує дату народження. Оскільки знайомиться він винятково з людьми солідними, то рік народження в них усіх починається з дев'ятнадцяти. Це вже добре. Крім того, декому пощастило народитися 19-го числа. А якщо дев'ятнадцять з'являється ще і в результаті додавання цифр, то один Мася знає, що це означає. Якщо ж не з'являється — в хід іде номер будинку, квартири, школи. Буває, що знову результат не той. Тоді Мася віднімає від номера будинку номер квартири чи навпаки, або від дати народження номер школи, і не заспокоюється, поки не отримує бажане. Іноді (дуже рідко) числа вперто долають усі махінації, і дев'ятнадцять ніде і ніяк не з'являється. Таку безпросвітну людину Мася безжально викреслює зі списку знайомих: з числами не посперечаєшся...

Пішов сніг, відрізавши світ від Масі і Масю від світу. Хтось інший махнув би рукою і пішов додому: явно невдалий день. Але Мася — це Мася, а ніякий не хтось. Хай світ пручається — Мася все одно його порухує.

Пробігши проспектом, він повернувся Краківською, смикнув двері — зачинені. Зробив ще вісімнадцять кіл

і знову перевірів. Нікого. Тоді вирішив так: пробіжить дев'ятнадцять разів по дев'ятнадцять кіл, а тоді вже перевірить. Якщо хтось буде, — значить, пощастить: може, книжку з друкарні привезуть чи хоч на завтра пообіцяють...

Мася біг і рахував: одне коло, друге, третє... Може, вже хтось прийшов? Він скося глянув на ратушний дзигар: п'ятнадцять по дев'ятій, — і розізлився на себе: вирішив бігти — біжи, нефіг мету з першим зустрічним годинником звиряти!.. Раптом біля катедри його зупинив прошепан (Мася так називав усіх поляків) і спитав, як пройти до Львівської Опери. Мася мовчки, бо польською не розмовляв, махнув рукою в напрямку Оперного театру і побіг далі... Але чекайте: сімнадцятий раз він рахує по дев'ятнадцять чи вже вісімнадцятий? От, збив прошепан, щоб йому!... Ну, нехай буде сімнадцятий: краще пере-, ніж недо-... Нарахувавши дев'ятнадцять (чи двадцять?) разів по дев'ятнадцять, Мася знову смикнув двері — нарешті!.. Гадаючи, враховується таке щастя чи ні, він обтрусив сніг і спустився сходами.

У першій, безвіконній, кімнаті було темно, холодно і пахло грибок. Мася пробрався навпомацки, відчинив двері — і задихнувся гарячим задимленим повітрям. Народу, якщо рахувати поштучно, було небагато, але той народ так безладно тинявся, махав руками, спотикався через шнури й комп'ютери, що здавалось, ніби в кімнату погрітися напхався цілий майдан з мітингу. Одразу ж налізло повні вуха непотребу:

— ... якщо зменшити кегль... шістдесятп'ятку замість вісімдесятки... ні, ні, не в ворді давай, а в педеефі... наступним роком... між а-п'ять і а-чотири...

— ...Радість, брат... — а грати не хочеш? А маразм?

— ...на нулі вийти... п'ять сімсот... попередньо... не втулити...

— ...пофіг, фотошопнемо... половину коштів з'їсть...
краще двоколірну...

Поки Мася проштовхувався до пана Романа, у того задзвонив мобільний. Пан Роман, затиснувши телефон між вухом і плечем, почав щось строчити в блокноті і Масі ледве кивнув. А Масю броунівський рух відтіснив назад до дверей, він обережно посунув чинсь сумку і сів на краєчок стільця. В голові завелася пустотлива рима «гей-гоп — фотошоп». Мася намагався її вигнати, бо несолідно письменнику з такими римами в голові ходити, а вона виверталась і язика показувала...

Цю книжку Мася особливо чекав: вона була ювілейною, дев'ятнадцятою, і в ній, крім дев'ятнадцяти сторінок, написаних Масею, мали бути переклади ще на вісімнадцять мов (усього $19 \times 19 = 361$ сторінка). Масю довго переконували, що сторінок у книжці буває триста шістдесят або триста шістдесят чотири, або триста шістдесят вісім, бо вони друкуються по чотири на одному аркуші. Але Масю це не обходило: йому треба було триста шістдесят одну! Нарешті Роман не витримав і послав його разом з його забанками до братів по розуму. Мася не пішов шукати братів по розуму, а сказав, що цю книжку мусить видати саме «Пророк». Торгувались, як на східному базарі. Нарешті зійшлися на трьохстах шістдесяти двох сторінках, але остання конче мусила бути триста шістдесят першою. Поміркували ще і вліпили першу сторінку на зворотній бік титулки, а вихідні дані — на обкладинку. Люди так не роблять, але клієнт платив живими грошима... Зрештою, всі автори бізкнуті, бо нормальні люди не пишуть і книжок не видають. Якщо вже вляпався у книговидання — мусиш зважати на авторську вавку в голові. Що ж, людина, яка має мізки, до будь-чого пристосується. Тільки от

сканер зі своїм електронним начинням замість мозку зупинився на другій таблиці й — ані руш. Бреше, що інвалід, зараза!

Що було робити? Дали Масі пачку паперу і наказали акуратно переписати всю цю абракадабру красивими буквами: як він перепише — так і в книжці буде. Кілька днів мали спокій, поки Мася вдома, від старанности висунувши кінчик язика, перемальовував незнайомі значки. Нарешті приніс — рівно триста шістьдесят один аркуш. Більше від нього нічого не залежало.

...Мася цитьнув набридливій римі, витяг із кишені ручку і записав на долоні — щоб не забути — для наступної книжки: «БРАМА Бог Радостью Адкриває Міру Адкровення Ад-Кров-Вена». Після вранішньої пробіжки 19x19 він у теплі розімлів і тепер куняв носом. Витріщав очі, міняв кучерську позу на панську, клав ліву ногу на праву і праву на ліву, але дримота перемала. Дійсність то відступала на узбіччя свідомости, то накривала димною шумною хвилею. Тяжко сказати, чи довго він отак дримав, аж раптом ручка випала з руки, і сам він ледве не впав. Мася здригнувся і розплющив очі. Праворуч сидів чоловік і смикав його за рукав. І щось було в тому чоловікові дуже знайоме, але Мася не зміг пригадати, де його бачив і за яких обставин. Зустрівши Масин погляд, чоловік підморгнув:

— Бери і тікай!

З цими словами витяг з-під себе наплічник і простягнув Масі.

— А ви хто? — насторожився Мася.

— Я — Дев'ятнадцять, — повідомив чоловік, виблизаючи у двері.

Мася крадькома — чи ніхто не зауважив? — схопив несподівано важкий наплічник і подався слідом.

Дев'ятнадцять озирнувся і кивнув.

Поки Маса наздоганяє того, хто назвався числом дев'ятнадцять, маємо час із ним познайомитися. За документами Маса — Максиміліан Лук'янович Пророчук. Проте так його ніхто не називає. Кличуть хто Максимом, хто Максом, а домашні — Масаю. Зі своїх прізвиська, імені та по-батькові шляхом нескладних математичних перетворень він, звісно, давно вже вивів дев'ятнадцять... Що ще про нього відомо? Живе сам у чотирикімнатній квартирі, носить довге волосся, має українське громадянство, сорок з гаком років і другу групу інвалідності через якесь психічне захворювання.

Якщо ви живете у Львові, а надворі мінус десять, які тягнуть на всі мінус двадцять, то, мабуть, зауважили фігуру в стоптаних кросівках, потертих штанях, блаґенькому светрику і з картою панамкою на голові. Це і є Маса. Ви кутаєтеся в шубу чи пуховик, а йому не зимно. Правда, ще донедавна мерзнув, як усі. Старші пані, побачивши бідолаху, жаліли, обігрівали, поїли гарячим чаєм і сунули теплі речі. Маса чай випивав, на запитання відповідав загадково і лаконічно, а від теплих речей відмовлявся: мовляв, зайве заважає вільно рухатись. Сказано ж бо: «Не беріть ні торби на дорогу, ні двох одєжин, ні взуття». Це в нього така відмовка була. А насправді ходив роздягнений, бо весь зимовий одяг був запечатаний у майстерні. Це довга історія. Почнемо з середини.

Маса сам спробував перестеляти паркет, але паркетини не хотіли лягати ялинкою, вислизали з рук, ставали дибки. Він психанув, розігнав їх копняками, а потім заспокоївся і поскладав уздовж стін, накривши плівкою. Так вони й лежали, поки мама не зателефонувала, що збирається в гості. Тоді Маса з'якався і швиденько знайшов майстрів. У майстрів паркетини чомусь поводилися чемно і лягали рівненько. Маса подивився,

як вони працюють, і заспокоївся: якщо й поцуплять парочку паркетин, — так нехай собі, аби підлогу зробили. За книжки теж не переживав, бо майстри були явно не з породи читачів: у кожного на лобі це було написано великими літерами. А більше і красти не було чого, крім одягу. Одяг був справжній американський, а не якийсь секондхендівський...

Майстерня містилась у підвалі Масиноного будинку і після смерті батька стояла порожня. Валялись там старі пензлі й висохлі тюбики з-під фарби, ганчірки і ще якийсь непотріб. Недописані батькові картини Мася відніс на Вернісаж і продав гуртом за безцінь. Потім, коли приносив продавати рамки, підрамники і фарби, бачив ті картини: їх уже хтось дописав (точніше, домазав), але впізнати було можна. Стояли вони рядочком, і кожна коштувала стільки, скільки Мася не отримав за всі разом...

Тож, зібравши те, що вважав цінним, Мася відніс до майстерні й зачинив разом з кішкою Нявкою — від щурів. Нявка шкреблась, рила підлогу, стрибала на підвіконня під саму стелю, кричала диким голосом і намагалася штурмом взяти двері, коли Мася приходив її годувати. Мася, звісно, її жалів, але одяг жалів більше: якщо його миші прогризуть, то доведеться викинути — а тоді навіщо від майстрів ховав? А тваринка Божа звикла би потроху, та й ремонт мусив же колись закінчитися! Словом, все було би добре, якби про майстерню не згадало комунальне підприємство — колишній ЖЕК. Договір підписав ще покійний батько, а за оренду давно ніхто не платив. А тут, як на гріх, новий мер вирішив провести інвентаризацію: переписати все, що місто має. І побігли комунальники по дворах і підвалах. Заглянули у вікно, побачили те, що було видно крізь брудні шибки, подивились у документи і почали полювати на Масю. Нагору не повідомили, бо

майстерня хоч і в напівпідвалі, але суха, тепла і навіть з туалетом. Не дай Боже — з-під носа упливе...

Мася затаївся: слухавки не брав, дверей не відчиняв, а письмові попередження читав і залишав на місці — ніби й не бачив. За входом у під'їзд тепер по черзі стежили двірничка Катерина з чоловіком. Він теж працював у ЛКП столяром і сподівався зайняти приміщення спочатку під столярну майстерню, а далі — як Бог дасть...

Мася яким не був обережним, а таки попався. Йому конче треба було в магазин, і він зранку стежив за входом через спеціальний прилад, а двірничка все стояла. Мася сходив до вбиральні, глянув — нікого нема. А двірничка була тут, за рогом: чоловік зателефонував, що вже йде, і вона вирушила назустріч. От двірниччин чоловік дивиться і бачить, що з-за рогу визирає Мася. Він перебігає за кущем і сигналізує жінці: мовчи, мовляв, і йди, як йшла.

Мася бачить спину двірнички і хоче дати задній хід, але вже пізно: чоловік стрибає на нього ззаду, скручує руки і гукає:

— Катерино! Клич наших, скоро!

Катерина виймає мобільника:

— Аль! Тутка той хлоп... з майстернею... спіймався!

Швидко-швидко прибїгла майстриня, захекана — ніби за нею всі Масині друзі гналися. Трохи віддихавшись, заверещала пронизливим сопрано. Погрожувала судом. Мася клеїв дурня. Тоді вона вдала, що зараз викличе спецбригаду зі психушки. Мася і на цю провокацію не повівся. Як не старались, але ні маминої адреси, ні ключа від майстерні в нього не видурили. Мовчав собі, іноді розгублено вимовляючи фірмове: «Га? Шо?». І раптом як заверещить тоненьким фальцетом (відволікаючий маневр, як дід учив)! Двірниччин чоловік смикнувся від несподіванки і ослабив хватку.

Мася вирвався, втік і повернувся додому аж тоді, коли і двірничка, і її чоловік, і майстриня давно спали.

Після цього на Масю махнули рукою, а майстерню опечатали. Мася тієї ж ночі розбив шибки, і Ньяка вирвалася на волю. Він не став її ловити, а приніс дідову вудку, просунув між ґратами, ліг на живіт і спробував витягти одяг. Проте одяг не залався, а гачок за щось міцно зачепився. Мася і так намагався його визволити, і так, а потім спересердя кинув вудку всередину і пішов.

А тут, як навмисне, літо закінчилось...

Одного осіннього похмурого ранку з фірмовим північним вітром ішов Мася усталеним маршрутом, за звичкою ховаючи ніс у комір светра, а руки в рукави — і раптом відчув, що не мерзне. Аж зупинився від несподіванки — якраз на переході біля Данила Галицького. А треба сказати, що Мася ніколи не цікавився світлофорами — тільки машинами. Бо такого ще не було, щоби світлофор когось задавив. Тож подивився наліво, подивився направо, побачив, що машини далеко, встигне — і пішов. Водій, мабуть, теж прикинув, що той псих встигне, і не зменшив швидкості. Обидва ж не очікували, що Мася раптом зупиниться... Вискнули гальма. Мася навіть злякатися не встиг. А водій встиг. Вискочив з машини блідий, кричав щось матюкливе і кулак показував. Кулак міцний, тіло треноване, а лице невиспане і пожмакане вихідними. Мася перехрестив його обома руками, обійшов і пішов собі. Водія затнуло на пів слові, він плюнув, клацнув дверцятами і поїхав. Мася пам'ятає лише, що машина була біла, а на марках він ніколи не розумівся. Зате номери завжди зауважував. От і тоді автоматично порахував — вийшло дев'ятнадцять. А щаслива машина хіба ж могла його задавити?